

העולה מהסוגיא

מסכת יבמות ◇ דף סב - סח ◇ גליון 10

פרשת בהר ה'תשפ"ב

דף סב - סג

◇ דיני פריה ורביה

- שיעור פריה ורביה – נחלקו התנאים: א. זכר או נקבה ב. זכר ונקבה ג. שני זכרים ד. שני זכרים ושני נקבות א.
- פריה ורביה באופן שהבן מת – נולדו לו בנים ומתו לא קיים פריה ורביה, אלא שבאופן שיש לו בני בנים קיים פריה ורביה.
- סריס ואילונית – נולד לו בן סריס או בת אילונית לא קיים פריה ורביה.
- עכו"ם – נולדו לו בנים בעודו עכו"ם והתגייר: לר' יוחנן קיים פריה ורביה, לר"ל לא קיים פריה ורביה.
- עבד – נולדו לו בנים בעודו עבד לא קיים פריה ורביה, משום שלעבד אין יחס שאין זרעו מיוחס אחריו דכתיב 'שבו לכם פה עם החמור' עם הדומה לחמור.
- ◇ דין היוצא לדרך – לרש"י מותר לשמש סמוך לווסתה, לתוס' אסור לשמש אלא צריך לפקדה בדברים.

דף סד - סה

◇ נשא אשה ולא ילדה

- הנושא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה – צריך לגרש את האשה משום שהאיש מצווה על פריה ורביה ויגרשנה וישא אחרת, ונחלקו האמוראים [כתובות עז א] האם כופין לגרש או שאין כופין לגרש.
- אופנים שבהם לא צריך לגרש – א. חלה הבעל. ב. חלתה האשה. ג. היו חבושים בבית האסורים ד. ישיבת חו"ל. ה. הפילה.
- האם יש לה כתובה ותוספת כתובה:
- למ"ד שאשה אינה מצווה בפריה ורביה – יש לה כתובה כיון שהאיש מצווה על פריה ורביה אומרים שהאיש גרם שלא היה ילדים.
- למ"ד שאשה מצווה בפריה ורביה – אין לה כתובה.

שלמות

- א המושג מביאה שדעת ב"ש שני זכרים, ודעת ב"ה זכר ונקבה. אמנם ר' נתן בברייתא הראשונה סובר שדעת ב"ש שני זכרים ושני נקבות, ור' נתן בברייתא השנייה סובר שדעת ב"ה או זכר או נקבה.
- המקור של המ"ד שצריך זכר או נקבה הוא מהפסוק 'לא תהו בראה לשבת יצרה' וקיים שבת, והמקור של המ"ד שצריך זכר ונקבה הוא מברייתא העולם של אדם וחווה, והמקור של המ"ד שני זכרים הוא ממש רבינו שהיה לו שני בנים, והמקור של המ"ד שני זכרים ושני נקבות הוא מקין והבל שנולדו עם תאומות.
- בדברי המשנה מבואר שבאופן שקיים פריה ורביה לא צריך להוסיף וללדת ילדים, אמנם ר' יהושע סובר שצריך להוסיף וללדת ילדים דכתיב 'בבקך זרע את זרעך ובערב את תנח ידך'.
- שמואל אומר שגם באופן שקיים פריה ורביה לא יעמוד בלא אשה שנאמר 'לא תהו בראה לשבת יצרה', ותוס' בפירוש הראשון מבאר שלא צריך לשאת אשה שיכולה להוליד בנים אלא יכול לשאת אשה שאינה יכולה להוליד בנים. ותוס' בפירוש השני מבאר שעדיף לשאת אשה שראויה להוליד, אלא שבאופן שבשביל לשאת אשה שראויה להוליד צריך למכור ספר תורה ישא אשה שאינה ראויה להוליד.
- ב רבא מבאר שדין זה נאמר רק באופן שיש לו בני בנים משני הבנים שמתו, אבל באופן שיש לו בני בנים מן אחד לא קיים פריה ורביה.
- ג הגמ' מבארת שטעמו של ר' יוחנן משום שלעכו"ם יש 'חיים' כלומר זרעו מתייחס אחריו בעודו עכו"ם וכיון שבאותה שעה נפטר מחיוב פריה ורביה פטור לעולם, ור"ל סובר שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. והגמ' מבארת שיש נפק"מ במחלוקת זו גם לענין ירושה בכורה שלפי ר' יוחנן הבן הראשון שנולד לאחר הגירות אינו יורש פי שנים כיון שהבן שנולד בעודו עכו"ם נחשב 'ראשית אונו' ולפי ר"ל הבן הראשון שנולד לאחר הגירות יורש פי שנים.
- ד תוס' דן בכמה מקומות שכתוב בהם לשון 'יוציא' (כגון המדיר את אשתו מלהנות לו [כתובות ע א]) האם כופין על כך: שיטת תוס' שכופין על כך, ושיטת רבינו חננאל שאין כופין על כך אלא מותר לקרוא לו 'עבריינא', ובדברי התוס' מבואר שלכו"ע 'האומר איני זן ואיני מפרנס' כופין להוציא, וכן לכו"ע יבמה שהאחים לא רוצה לייבמה כופין את הגדול לייבם.
- ה תוס' [סה ב ד"ה ואי] מבאר שלמ"ד שאשה מצווה בפריה ורביה אין לה כתובה משום שא"א לומר שהאיש גרם שלא היה ילדים.

◆ דיני חזקה

- הקדמה - נחלקו רבי ורבנן בדין חזקה: לרבי חזקה נהיית בשני פעמים, ולרבנן חזקה נהיית בשלש פעמים.
- האופנים שבהם נחלקו רבי ורבנן א. לענין מילה ב. לענין קטלנית ג. לענין מי שלקה ושנה שמכניסין אותו לכיפה ד. לענין וסתות¹.
- דיני קטלנית:
 - ביאור דין קטלנית - לרב הונא 'מעייין גורם', לרב אשי 'מזל גורם'. ונפק"מ: א. האם דין קטלנית נאמר רק באשה נשואה, או גם באשה מאורסת שלא שייך בה 'מעייין גורם'. ב. האם דין קטלנית נאמר גם באופן שהבעל נפל מהגג ומת, שלא שייך לומר מעייין גורם.
 - האם יש לה כתובה (לפי רבי) – מהבעל הראשון והשני יש לה כתובה כיון שלא הוחזקה כקטלנית, מהבעל השלישי באופן שלא ידע שהיא עקרה תצא שלא בכתובה משום מקח טעות².
- ◆ פריה ורביה - לת"ק אשה אינה מצווה בפריה ורביה, לר' יוחנן בן ברוקה אשה מצווה בפריה ורביה³.

פרק שביעי

דף סו

◆ האם עבדים אוכלים תרומה

- בת ישראל שנשואה לכהן – אוכלים תרומה.
 - בת כהן שנשואה לישראל – לא אוכלים תרומה.
 - חללה שנשואה לכהן:
 - עבדי צאן ברזל – אוכלים תרומה משום ששייכים לבעל.
 - עבדי מלוג:
 - לרבא ורב אשי – מדאורייתא אוכלים תרומה משום שנחשבים 'קנין כספו של קנין כספו' של הבעל, ומדרבנן אינם אוכלים תרומה⁴.
 - לרבינא – מדאורייתא אינם אוכלים תרומה⁵.
- ◆ 'נכסי צאן ברזל' – אשה שהכניסה לבעלה נכסי צאן ברזל ולאחר הגירושין האשה רוצה לקבל את הנכסים והבעל רוצה לתת דמים בתמורתם, לרב יהודה 'הדין עמה' ולרב אמי 'הדין עמו'⁶.
- ◆ דיני תרומה – ישראל אסור להנות מתרומה של כהן 'הנאה של כילו' (כגון להאכיל לבהמה או להדליק נר) ומותר להנות מתרומה 'הנאה שאינה של כילו' (כגון לעשות עירוב בתרומה)⁷.

שלמות

- 1 תוס' מחדש שרבי מודה לענין ממון (כגון שור המועד) שחזקה נהיית בשלש פעמים. הגמ' מבארת שדין חזקה במילה נאמר בין באופן שמשפחה אחת מתו שלשה ילדים מחמת המילה ובין באופן ששלשה אחיות שמלו את בניהם ומתו.
- 2 הטעם שמהבעל הראשון והשני יש לה כתובה הוא משום שיש ספק האם האשה אינה ראויה להוליד או שהאשה ראויה להוליד, והגמ' מבארת שגם באופן שלאחר מכן נשאת לשלישי ולא היו לה בנים והתברר שאינה ראויה להוליד מ"מ אינה צריך להחזיר את הכתובה לבעל הראשון והשני משום שהאשה אומרת 'השתא הוא דכחשי', (תוס' מבאר שטענה זו מועילה רק להחזיק את הכסף של הכתובה מהראשון והשני ביד האשה ולא מועילה להוציא כסף מהבעל השלישי).
- תוס' מבאר שאין לה כתובה מהבעל השלישי משום שלא ידע שהיא עקרה ולכן נחשב למקח טעות ולכן יכול לגרשה לאלתר ולא צריך לחכות עשר שנים. ובדברי הגמ' מבואר שבאופן שנשאת לאחר מכן לרביעי ונולד לה בן והתברר שהיא בת בנים, לא אומרים שהגט בטל משום שגירש מחמת שהיה סבור שאינה ראויה להוליד ובסוף התברר שהיא ראויה להוליד, ובטעם הדבר נחלקו רש"י ותוס': רש"י מבאר שהבעל ידע שיש צד שהיא ראויה להוליד וגמר בדעתו לגרשה, ותוס' מבאר שאומרים שבשעת הגירושין האשה לא הייתה ראויה להוליד ולאחר מכן נהייתה ראויה להוליד.
- ח המקור של ת"ק שאשה אינה מצווה בפריה ורביה דכתיב 'וכבשה' בכתוב חסר ואיש דרכו לכבוש, או דכתיב ביעקב ויאמר לו... פרה ורבה בלשון יחיד. והמקור של רשב"ג שאשה מצווה בפריה ורביה דכתיב 'פרו ורבו' לשון רבים.
- ט המקור של הדין ש'קנין כספו של קנין כספו' אוכל תרומה דכתיב 'וכהן כי יקנה נפש קנין כספו' ואייתר 'קנין כספו' ללמוד שקנין כספו של קנין כספו אוכל תרומה.
- רבא מבאר שהסיבה שרבנן גזרו שעבדי מלוג לא יאכלו תרומה כדי שהאשה תרגיש כמו זונה והבעל יגרשה, ורב אשי שהסיבה שרבנן גזרו שעבדי מלוג לא יאכלו תרומה גזירה שמא יבואו לאכול גם לאחר מיתת הכהן, והגמ' מבארת שגזירה זו שייכת באופן שהיא בת כהן שתאמר שאוכלת מחמת בית אביה ורבנן גזרו גם בבית ישראל אטו בת כהן.
- י רבינא סובר שהדין ש'קנין כספו של קנין כספו' אוכל תרומה נאמר רק באופן שהקנין כספו הראשון אוכל תרומה, אבל באופן זה שהאשה לא אוכלת תרומה עבדי מלוג אינם אוכלים תרומה.
- יא רבא מבאר שרב יהודה מודה שהאשה מחוסרת גוביינא והנכסים שייכים לבעל ולכן אומרים בנכסי צאן ברזל 'הקדש חמץ ושחרור מפקיעים מידי שיעבוד', ותוס' [ד"ה עבדי] מבאר שרב יהודה ורב אמי נחלקו בעבדי צאן ברזל לאחר מיתת הבעל באופן שהאשה הוציאה להם שן ועין: לרב יהודה יוצאים לחירות, ולרב אמי לא יוצאים לחירות.
- יב הגמ' בשבת [פו א] דורשת שאסור לישראל להדליק טבל טמא, דכתיב 'משמרת תרומתי' והפסוק מדבר בתרומה טהורה ותרומה טמאה, ודורשים שכמו שתרומה טהורה שמוותרת

דף סז

◆ בת ישראל הנשואה לכהן לאחר מיתת הכהן

- האם האשה אוכלת תרומה – באופן שיש בנים אוכלת תרומה, ובאופן שאין בנים (בין באופן שיש עובר ובין באופן שאין עובר) אינה אוכלת תרומה.
- האם העבדים אוכלים תרומה:
 - עבדי מלוג – שייכים לאשה ולכן באופן שהאשה אוכלת העבדים אוכלים, ובאופן שאין האשה אוכלת אין העבדים אוכלים.
 - עבדי צאן ברזל – שייכים לבעל והבעל מורישם לירש ולכן דינם מתחלק כדלהלן.
 - באופן שיש בנים ואין עובר – אוכלים תרומה.
 - באופן שיש בנים ויש עובר וכן באופן שאין בנים ויש עובר:
- לר' יוסי – עובר יורש והעבדים לא אוכלים תרומה. והטעם שעובר אינו מאכיל: לרבה משום שעובר במעו זרה זר הוא, ולרב יוסף משום דכתיב 'יליד ביתו' ולא עובר. ור' יוסי סובר שדין זה נאמר בין באופן שאין בן אחר ובין באופן שיש בן אחר, משום שר' יוסי חושש למיעוטא (ספק זכר ספק נקבה ואת"ל זכר שמא נפל)².
- לר' שמעון בן יוחאי – עובר יורש, ובאופן שיש בן אחר העבדים אוכלים תרומה משום שר' שמעון בן יוחאי סובר ש'לא חוששים למיעוטא' (ספק זכר ספק נקבה ואת"ל זכה שמא נפל) ובאופן שאין בן אחר העבדים לא אוכלים תרומה (משום שבין אם הוא זכר ובין אם הוא נקבה יורש ולא יכול להאכיל את העבדים כדברי ר' יוסי).
- לרבנן:
 - לרב ששת – סוברים כדברי ר' שמעון בן יוחאי, שבאופן שיש בן אחר העבדים אוכלים תרומה, ובאופן שאין בן אחר לא יאכלו העבדים תרומה.
 - לשמואל – עובר לא יורש ולכן העבדים אוכלים משום ששייכים לשאר היורשים, ודין זה נאמר בין באופן שיש בנים ובין באופן שאין בנים.

דף סח

◆ דיני אכילת תרומה

- עובר – עובר פוסל (כגון בת כהן שנשאת לישראל ומת והניחה מעוברת) דכתיב 'כנעוריה' פרט למעוברת, ועובר אינו מאכיל (כגון בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת) דכתיב 'ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו' ודורשים 'ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל'¹.
- יבם – יבם פוסל (כגון בת כהן שנשאת לישראל ומת ונפלה ליבום לפני אחיו), ויבם אינו מאכיל (כגון בת ישראל שנשואה לכהן ומת ונפלה ליבום לפני אחיו)¹⁰.
- אירוסין – אירוסין פוסלים (כגון בת כהן מאורסת לישראל) דכתיב 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר' משעת קידושין, ואירוסין אינם מאכילים (כגון בת ישראל מאורסת לכהן) משום החשש של שמא תשקה לאחיה ואחיותיה.
- חרש – חרש פוסל (כגון בת כהן נשואה לישראל חרש) משום שרבנן תיקנו נישואים לחרש, וחרש אינו מאכיל (כגון בת ישראל נשואה לכהן חרש) משום שמדאורייתא אין נישואים לחרש.

◆ דין יבם בן תשע שבא על יבמתו – מדאורייתא לא חל היבום משום דכתיב 'אשת איש' פרט לאשת קטן, ומדרבנן חל היבום כמו מאמר¹¹.

☞ השלמות ☞

לכהן לאכילה אסורה לישראל בטבל, כך תרומה טמאה שמוותרת לכהן להדלקה אסורה לישראל בטבל. ורש"י מבאר שכיון שאסור לישראל להדליק טבל טמא, כ"ש שאסור לו להדליק טבל טהור, ותוס' מבאר שלומדים זה מזה. ור"ת מוסיף שלומדים מדין זה שאסור לישראל להנות מתרומה של כהן הנאה של כילוי, משום שההיתר להדליק נאמר רק לכהן ולא לישראל.

יג ומבואר בדברי הגמ' שיש נפק"מ בין רבה לרב יוסף בבת כהן שנשואה לכהן ומת והניחה מעוברת: לפי רבה יאכלו העבדים תרומה משום שהעובר הוא כהן, ולפי רב יוסף לא יאכלו העבדים תרומה משום שעובר אינו מאכיל. תוס' מבאר שרבה מודה שעובר אינו מאכיל את אמו מהדרשה של 'יליד ביתו' ילוד מאכיל ועובר אינו מאכיל, אלא שרבה סובר שדין זה נאמר רק לענין להאכיל את אמו ולא לענין לענין את העבדים.

יד דין עובר שאינו מאכיל נאמר לענין להאכיל את אמו, וראה לעיל [הערה יג] האם עובר מאכיל את העבדים.

טו המקור שיבם פוסל דכתיב 'ושבה אל בית אביה' פרט לשומרת יבם שלא שבה. והמקור שיבם אינו מאכיל דכתיב 'קנין כפסו ולא קנין דאחיו', ונחלקו רש"י ותוס' בביאור דין זה: שיטת רש"י שדין זה הוא מדאורייתא, שיבמה אינה נחשבת קנויה ליבם. ושיטת ר"ת שמדאורייתא יבם מאכיל תרומה משום שיבמה נחשבת קנויה ליבם, אלא שמדרבנן יבם אינו מאכיל תרומה משום החשש של 'שמא תשקה לאחיה ואחיותיה' (כיון שהיבם לא מייחד לה מקום לגור כיון שלא חייב במזונותיה) או משום החשש של סימפון, ור"ת מוסיף שבאופן שאכלה תרומה בחיי הבעל, לפני המשנה הראשונה אוכלת משום שאין חשש של שמא תשקה ושל סימפון (כיון שלאחר שהבעל יחד לה מקום לא יוצאת משם גם לאחר מות הבעל), ולפי משנה אחרונה אינה אוכלת משום שמיחלפא בארוסה.

טז כך שיטת התוס', אמנם רש"י בקידושין [יט א] סובר שמדאורייתא חל היבום אמנם אינו מאכיל את אשתו תרומה משום שרבנן עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול שאינו

◆ דיני אשה שנבעלה לפסול

- חייבי לאוין וחייבי כריתות – פסולה. ונחלקו התנאים מהו המקור של דין זה וכדלהלן.
 - לר' ישמעאל:
 - חייבי לאוין – מהפסוק 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל', וכוונת הפסוק 'כי תהיה' באופן שתופס קידושין".
 - עכו"ם ועבד – דכתיב 'ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה', ודורשים שרק באופן שנשאת לישראל שיש לו קידושין וגירושין לא נפסלת, אבל באופן שנשאת לעכו"ם ועבד שאין לו קידושין וגירושין נפסלת.
 - חייבי כריתות – לרש"י לומדים מהפסוק 'ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה'. לתוס' לומדים מהפסוק 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר', ולמרות שדורשים 'כי תהיה' לחייבי לאוין, מ"מ עיקר הפסוק מדבר על חייבי כריתות.
 - לר"ע – המקור בחייבי כריתות ובחייבי לאוין ועשה הוא מהפסוק 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל', וכוונת הפסוק 'כי תהיה' היא 'כי תבעל'.
- מחזיר גרושתו – כשרה, וא"א ללמוד מהפסוק של 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר', משום שמחזיר גרושתו אינו נחשב 'זר אצלה מעיקרא'^{יח}.
- חלל – פסולה דכתיב 'לא יחלל זרעו' מקיש זרעו לו כמו שהוא פוסל כך זרעו פוסל^{יט}.
- מצרי שני ועמוני ומואבי:
 - לת"ק – נפסלת משום שיש עבירה בביאה^כ.
 - לר' יוסי הגלילי – מצרי שני אינה נפסלת משום שאין הבנים פסולים, עמוני ומואבי נפסלת משום שהבנים פסולים^{כא}.
 - לרשב"ג – אינה נפסלת משום שאין כל הזרע פסול^{כב}.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל B0527147396@gmail.com

» השלמות «

מאכיל.

- יז מפסוק זה אפשר ללמוד שבת כהן שנבעלה לפסול נפסלת מאכילת תרומה, וכן לומדים מהייתור של האות 'ו' במילה 'ובת כהן' שגם לוי וישראלית שנבעלו לפסול נפסלו. והמקור שאשה שנבעלה לפסול נפסלת מהכהונה הוא בק"ו מגרושה שאינה אסורה לתרומה ואסורה לכהונה, וא"כ אשה שנבעלה לפסול שאסורה לתרומה אסורה גם לכהונה.
- בפשטות כוונת הפסוק שבת כהן שנשאת לישראל אינה אוכלת תרומה, אמנם הגמ' מבארת שלדין זה לא צריך פסוק, משום דכתיב 'ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל' ומשמע שדווקא לאחר שחזרת אוכלת תרומה, אבל לפני שחזרת לא אוכלת תרומה. ויש על כך לאו של 'וכל ערל לא יאכל בו', וולכן ע"כ כוונת הפסוק 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר' מיותר ללמד לבת כהן שנבעלה לפסול פסלה.
- יח תוס' מבארים שבחייבי כריתות האשה פסולה לא רק באופן שהבעל נחשב 'זר אצלה מעיקרא' אלא גם באופן שהבעל לא נחשב 'זר אצלה מעיקרא' משום שחייבי כריתות יותר חמורים.
- יט הגמ' מבארת שא"א ללמוד שחלל פוסל מהפסוק של 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר', משום שחלל אינו נחשב 'זר אצלה מעיקרא', שהרי חלל מותר לישא כהנת ש'לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים'.
- כ המקור של ת"ק שאופן שיש עבירה בביאה האשה נפסלת הוא מכה"ג שבא על אלמנה שיש עבירה בביאה והאשה מתחללת. תוס' מבאר שלמרות שצריך הלימוד אינו מכהן גדול באלמנה אלא מהפסוק של 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר' מ"מ לומדים מאלמנה לכה"ג באיזה פסולים הפסוק מדבר.
- כא המקור של ר' יוסי הגלילי שבאופן שהבנים פסולים האשה מתחללת הוא מכה"ג שבא על אלמנה שהבנים פסולים.
- כב המקור של רשב"ג שבאופן שכל הזרע (הבנים והבנות) פסולים האשה נפסלת הוא מכה"ג שבא על אלמנה שכל הזרע פסול והאשה מתחללת.